

(əvvəli ötən sayımızda)

1969-cu ilin iyununda Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsi, "çox pis vəziyyətdə" olan siyasi, iqtisadi, ictimai, mədəni durumu tezliklə düzəldib Azərbaycanı "17 Keçici Qırmızı Bayrağın qalibi" etməsinin xalq tərəfindən böyük coşqu ilə qarşılmasını iftixarla xatırlayan Yasif Nəsirli yazır ki, Heydər Əliyev zəkasının işığında "MK-da işlədiyim beş ilə yaxın müddətdə Teymur Əliyev, Fikrət Əhmədov, Tofiq Rəsulov, Rafiq Zeynalov, Rəşid Mahmudov, Əli Cahangirov, Alay Bəxtiyarov, İslam Qəribov" və başqa insanlarla Azərbaycanın çiçəklənməsi uğrunda birgə fəaliyyət göstərdiyimiz əmək rəşadətləri ilə dolu "günləri unutmaqmi olar?!" Əməyə vicdanlı münasibət Azərbaycan sevgisi ilə üst-üstə düşməsəydi, yola saldıığımız gözəl illəri "qızıl illərə" necə çevirmək olardı?!

Yasif Nəsirli öz dəsti-xətti və ideya-əqidə mövqeyi ilə seçilən ədəbiyyat,

Bakı Dövlət Universiteti. Tələbə dostları - İmaməddin Zəkəiyev, Ədələt Zeynalov, Ziyəddin Qurbanov və Vəqif İsmayılov. 1961-ci il.

mədəniyyət, incəsənət və dövlət xadimlərimizdən biridir. Gənlik illərindən başlayaraq yazanda da, danışanda da sinəsini geri, işıqlı fikirlərini irəli verib, maneələr səddini yarmağa səy göstərməyə doğru inamlı addımlarını atanda müvəffəq olacağına ümidli olub. Bu, Azərbaycanın onlarca düşüncə sahibini qara günə qoymaq istəyən və ermənipərəst dairelərin dəyirmanına su tökməyə çalışan ağıllı az, fikri dayaz adamların məkirli planlarını pozmağa hədəf seçmək demək idi. Yasif Nəsirlinin cəsərtli və xeyirxah addımlarının yaxşı nəticələr verəcəyinə inam yüksələn xətt üzrə inkişaf etməsəydi, AKP MK-nın güclü ideoloqlarından və Heydər Əliyev məktəbinin görkəmli xadimlərindən biri olan Fikrət Əhmədovun mövqeyi Yasif Nəsirlinin xeyrinə işləyirdimi?! "Zirvə"də deyildi kimi, bəzi məmurların yanlış mövqeyini rədd edən MK-nın birinci katibi Heydər Əliyev mühüm sənədlərdən birinin üstündə "Mən Yasif Nəsirovun fikri ilə razıyam..." dərkənarı qoyardı mı?!

Yasif Nəsirli daha sonra açıqlayır ki, H.Əliyevdən sonra Azərbaycana birinci katib kimi rəhbərlik edənlərin "zəifliyindən, bacarıqsızlığından, Kremle inamlarından istifadə edən Moskva Dağlıq Qarabağda Qorboçovun şəxsi təşəbbüsü ilə Volskinin rəh-

bərliyi altında xüsusi idarə üsulu yaratmışdı. Faktiki olaraq respublika içində respublika fəaliyyət göstərirdi. Volski Muxtar Respublikanın bütün iqtisadi asılılıqlarını bizdən ayıraraq Moskvaya və Kiyevə birləşdirmişdi". Bundan sonra Qarabağda hadisələr ermənilərin və Moskvadakı havadarlarının xeyrinə dəyişəndə Azərbaycan onları aşıla, onlar isə Azərbaycanı daşıla qarşılayaraq gərginliyi pik həddə çatdırmışdılar.

Düşüncə milli qeyrətin danışan dilidir. Beyin hisdən, pasdan təmizlənməyə, düşüncə bir fayda verməz heç kəsə. Bu baxımdan Qarabağ Təşkilat Komitəsinin birinci müavinini kimi də "Zirvə"nin müəllifi çox iş görmüşdür. Mühərribə bölgələrindəki müşahidələ-

göre o, Qarabağla bağlı fikirlərini, işgalçı Ermənistanı lənətləyən duyğu və düşüncələrini ürək üzüntüsü ilə qələmə almışdır. Qələm uşaq əlində oynucaq, şagird əlində yazı aləti, yazıçı əlində söz ütüsü, nadan əlində dəyə-nək, düşmən əlində xəncərdir. Köksündə ürək əvəzinə zəhər tuluğu gəzdiren və yazdığı "Ocaq"la milyonların isti ocağını söndürən, günahsız insanların gözüne kül üfürən Zori Balayanların qələmi kimi! Onun dahi Azərbaycan şairi Xaqani Şirvaninin müdrik sözlərindən xəbəri olsaydı, bilərdi ki, qələm kimi, "Dil bəzən sıyrılmış qılınca bənzər: Ayıq ol, başını bədəndən üzər!" XII əsrin əks-sədasi bu gün də aktuallığını qoruyub-saxlayır və insanları "Zirvə"nin təbliğ etdiyi belə bir sağlam ideyaya kökləyir ki, qaranlıq səddləri zor gücü ilə yox, müdrik söz gücü ilə, işıqlı fikirlərlə yarmaq və bu inamla problemlərin həllinə yol açmaq daha çox fayda verir. Qarabağ probleminin qapısına da yalnız bu yolla açar salmaq, döyüşü dönüşə çevirmək və Balayanların qaladığı bədnam "Ocaq"ların boğucu tüstüsündən qurtulmaq olar. Nəticədə dünyanın bütün sülhsevər xalqlarına bir daha aydın olar ki, kim kimdir.

Yasif Nəsirli belə zərərli qələm və yanlış düşüncə sahiblərini tənqid və ifşa hədəfi seçməklə, azərbaycançılıq və türkçülük ideologiyasının davamçılarından biri olduğunu ortaya qoymuşdur. Bu həqiqətin M.F.Axundzadə, H.Zərdabi, Ə.Hüseynzadə, Ə.Ağaoğlu, Ziya Göyaly, Yusif Akçura, İsmayıl Qasıralı və başqa fikir nəhənglərinin qaynar yaradıcılıq bulağından və Azərbaycan Prezidentinin müdrik göstərişlərindən süzülüb gələn düşüncə şəffaflığına sadiqliyin əlaməti kimi dəyərləndirmək olar. Əsərin üst qatından iç qatına varanda istəyinə nail olan oxucunun keçirdiyi sevinc hissi müəllifin qazandığı uğurdan heç də az önəmli görünür. Buradan belə qənaətə gəlmək olur ki, Yasif Nəsirli vəziyyəti mövqeyi ilə də, araya-ərsəyə gətirdiyi əsərləri ilə də insanlara xidmət missiyasını ləyaqətlə yerinə yetirən ziyalı və dövlət adamıdır. Qələm təcürbələri nə təəccüb doğurur, nə təəssüf. O, hər sözü, faktı, fikri süsləndirəndə onu vicdanın hökmü ilə möhürləmiş və qürur mənbəyinə çevirməyə səy göstərmişdir ki, dəqiqlik amilinin tələbləri pozulmasın, müəllifin təsvir, tənqid, yaxud təbliğ etdiyi ideya səhv yozulmasın.

"Zirvə" yazıçı ömrünün geridə qalan illərinə qısa bir ekskursiyadır. Əsərin vahid süjet xətti və baş qəhrəmanı yoxdur. Məhəbbət və nifrət doğuran faktlar, sübutlar, delillər yazıçı müşahidələri ilə görünlənərək düşünən və bu günün təqdir və tənqid, təsdiq və təkzib hədəfləri kimi təsvir edilmişdir. Onun dilində və əməlinə "Mən! Mən!" sözü yoxdur. Əsər boyu müəllif şəxsi "Mən" və ictimai "Mən" faktlarından istifadə etsə də, üstünlüyü ikinciye verməkdə haqlıdır. O, ara-sıra söz çayının axarı istiqamətindən geriye dönüşlər etsə də, oxucu və tədqiq-

Heydər Əliyev tarix muzeyinə baxarkən

qatçılarda burulğana düşmək qorxusu yaşatmış, əksinə, sətirlər arasından boylanən dövlət adamı və yazıçı obrazı kitab dostlarının əlindən tutan xilas-kar kimi çıxış edir. Geriyə dönəndə də oxucuları irəliyə, tərəqqiyə səsləyir. Fikir qütblərinin təsvirində və təqdimində müəllifin reaksiyasını görmək o qədər də çətin deyil. Belə görüntülər yazıçı mövqeyi ilə oxucu-tədqiqatçı mövqeyini paralellər müstəvisinə çıxarıb müqayisə aparmaq baxımından böyük önəm daşıyır.

Keçmişdən miras qalmış rüsvayçı hallara qarşı barışmaz mövqə nümayiş etdirən Yasif Nəsirli əsərlərində, o cümlədən neçə-neçə romanlıq materialı özündə birləşdirən "Zirvə" romanında milli müstəqilliyə mütərəqqi baxışın əlvan mənzərəsini yaratmışdır. Tələbək illərindən bəri qələmə aldığı "Gündəlik"dən bəzi seçilmiş parçalara da yer gəldikcə müraciət etmişdir ki, ədəbi-bədii təsvirləri dolğunluğunu itirməsin. Bir qədər də dəqiq desək, o, səylərini həyat faktı ilə bədii faktı paradaqlayıb cilalamağa yönəldib ki, haqq söz yerini möhkəmləyib ədəbiləşə və əbədiləşə bilsin. Müəllifin "iki şüşə konyak" hekayəsi sovet dövründə Azərbaycan və rus dillərində çapdan çıxandan sonra Kremle qədər fikir ixtilafına səbəb olmuşdur. Orada göstərilir ki, dünya "qoluzorluların" deyil, ağıllı, düşüncə və bacarıq sahiblərinindir. Zor ağıllı kürsüsünə çıxarılanda fəlakət başlayır... Sən ağıllı qoru ki, o da səni qorusun, halalın cücərsin, haramın qurusun. Bu məntiq əsərin ley-tomotivini təşkil edir. Hekayədəki təsvirlər "hazırda da bəzi nazirliklərdə, komitələrdə, idarələrdə baş verən neqotiv hallarla tam uyğun gəlirdi üçün bir vergülünün də yerini dəyişdirmədən" yazıçı onu "Zirvə" kitabına daxil etməyi lazım bilmişdir.

Gözlərinin nurunu, qələminin şirəsini, əqidəsinin şəffaflığını əsərlərinə hopdura-hopdura 80 yaşını ləyaqətlə başa vuran yazıçı ömrünün doqquzuncu onilliyinə inamla addımlayır. Ümid etmək olar ki, bir çox gizli sirlərin və naməlum həqiqətlərin qapısına açar salmağa əsas verən "Zirvə" avtobiografik romanı oxucular üçün yaxşı bir töhvə olacaqdır. Müəllifin açıqlamala-

rı tədqiqatçı alimlərimizə də maraqlı ipucları verə bilər... Bu məntiq deməyə əsas verir ki, yazıcının əzmi ilə əsərin həzmi arasında tarazlıq yaratmaq qəhrəmanlığa bərabər işdir.

İlk kosmonavt qadın Valentina Tereškova ilə. Moskva. 2002-ci il.

80 il bundan əvvəl kolxozun quzularını otaran Mirzə kişinin və pambıqçı Dilbər ananın oğlu kimi dünyaya gəlmiş Yasif Nəsirli bu gün Azərbaycanın görkəmli oğlu kimi tanınır. Bir evin oğlunun bir xalqın oğlu zirvəsinə ucaldığını Xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyev belə dilə gətirmişdir: "Siz təkə bir ailənin, nəslin oğlu deyilsiniz. Siz Azərbaycan üçün doğulmusunuz. Sizin xalqımız qarşısında yaddaqalan xidmətləriniz" hələ bundan sonra da çox xatırlanacaq. Professor, Əməkdar elm xadimi Qulu Xəlilov da həmin mövqedən çıxış edib yazır ki, "Vətən, xalq üçün, ziyalılarımız üçün etdiyiniz yaxşılıqlar heç zaman unudulmayacaqdır". Bir çox tanınmış nüfuz sahibləri də yubilyarın şəxsiyyətində və fəaliyyətində müşahidə etdikləri məziyyətləri sadəliyin təsdiqi, xalqa sədaqət və Vətənə xidmətin təntənəsi kimi vəsf etmişdir.

"Zirvə"nin bir yerində həyatının "axır çağlarını" yaşadığını kövrək hisslərlə dilə gətirən Əməkdar incəsənət xadimi 80 yaşını ömrünü yarpaq tökmü kimi qarşılasa da, ümid edir ki, çox da "vaxt-vədə gəlib çatıb. Allah bu sətirlərdən (yəni: "Zirvə" kitabından -

İ.Z.) sonra nə qədər möhlət versə, o qədər də yaşayacağam". Bundan sonra da ömür yükümü şərafətlə daşıyacağam.

Yaradıcılığına pərəstiş etdiyi dahi Mirzə Fətəli Axundzadənin müdrik sözləri onu heç vaxt tərk etməmişdir: "Zəhərdən acı bir həyat" keçirməyə düşar olan gününüz olanda da "pərişan və bədbin olmayın! Öz işinizdə mərd-mərdənə olun!" Sağlam düşüncəyə köklənin. Çünki "bizim bütün səylərimizin faydası ancaq xalqa məxsusdur!"

Dahi yazıcının bu tutarlı sözləri Yasif Nəsirlinin əqidəsində dərin iz buraxmış, fikirlərinin süd kimi qaymaq bağlamasına rəvac vermişdir. O, düşüncəsinin və qələminin gücünü gərəklilə əsərlər yaratmaqdan daha çox, dövlətçilik fəaliyyətinin şəffaflığına yönəlmişdir. İş yerlərinin rəhbərləri tez-tez dəyişilsə də, onun söz sənətinə və mənsub olduğu xalqa sevgisi də, milli xarakteri də də-

yişilməmişdir. Buna görə yazdığı kitabların səhifələri kimi Vətən və xalq qarşısında ürəyi də, alını da açıqdır. Seçdiyi doğru yol mayasını vicdanından, qeyrətindən və Azərbaycanın müqəddəs qanunlarından almışdır. Qanun - insan iradəsini tənzimləyən tərbiyyəçi, ona tabe olmayanları mühakimə edən gücdür. Qanun gücü kəsərinde, müqəddəsliyi xalqa xidmət etməsindədir. Siyasi sərəştəsi, təşkilatçılıq bacarığı, xeyirxah qələmi və yüksək davranış mədəniyyəti ilə sayılıb-seçilən Yasif Nəsirli qanunçuluğun keşiyində ayıq-sayıq durduğunu əməli fəaliyyəti ilə təsdiqləyən şərfli ömür yaşamışdır. Yazıçı, çəkist və dövlət xadimi adını ləyaqətlə daşımışdır. Bundan sonra da qələmini gündə-günə itiləyən, yazdıqlarını ütüləyən yazıçı kimi əqidəsini şəxsiyyətində və sənətində təsdiqləyəcəyinə inam şübhədən güclüdür.

İmaməddin ZƏKİYEV,
Filologiya elmləri doktoru,
professor